

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijendijk, Dr K. Dijk, Dr V. Hepp en Dr B. Wielenga

Medewerker(s): Dr H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 'a-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baza, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breon, Amsterdam; W. E. Engelkes, Amsterdam; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Meij. H. S. S. Kuiper, Bloemendaal; Dr H. W. Lamm, Assen; Dr C. Loozeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 'a-Gravenhage; Dr F. C. Meijer, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Gorinchem; Dr W. J. A. Scholten, Kampen; C. Tazelaar, Amsterdam; Dr J. Thijss, Meppel; Dr H. W. van der Vaart Smit, 'a-Graveland; Dr D. H. Th. Vollenhove, 'a-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 'a-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Dr V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer.

Drukkers-Uitgavers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No 58 — Postrekening No 30000.

Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitland en Ned.-Indië f 1.50 (voor Amerika \$ 3) p. jaar.
Advertentieën: 35 ct. p. regel. Familieberichten 25 ct. p. regel.

INHOUD: Herkerstening II. — Uit de Schrift: Om te verbinden (Jes. 61:1). — Keerkelijk Leven: Pastorale Reformatorische wenschen; Frederik van Eeden. — Uit het Politieke en Sociale Leven: Economie naar Chr. beginselen V. — Zending en Evangelisatie: Cultuur en Christendom; Revue. — Onderwijs en Opvoeding: Het Chr. element in de praktijk van ons Middelbaar onderwijs IV. — Kuiper-Bibliografie XI. — Uit de Buitenlandsche Kerken: Babel was een goeden beker. — Perschoon. — Kerknieuws.

HERKERSTENING.

II.

Inhoud van het eerste artikel:
Algemeen wordt onder ons erkend, dat de naam „Evangelisatie“ niet deugt en niet ten zake wordt verklaard, dat het ontbreken van een passende naam er op wijst, dat ook het begrip nog niet voldoende vaststaat.
In overweging wordt gegeven het woord „herkerstening“ te gebruiken.

Het woord Herkerstening heeft tegen dat het voorzover ik weet, een nog niet bestaand woord is en voor deze gelegenheid nieuw werd gesmeed. Toch is het een naam, waarvan de bedoeling op het eerste hooren duidelijk is en waaraan men gemakkelijk went.

Vooral omdat het gevormd is naar analogie van het onder ons bekende: formatie, deformatie, reformatie; vorming, vervorming, hervorming.

Het geeft dus te kennen, dat er eerst een kerstening heeft plaats gehad, daarna een ontkerstening is ingetreden en thans gearbeid wordt om het ontkersteningproces te stuiten en de aan Christus ontzonken massa weer naar Hem terug te voeren.

Het onderscheid met de Zending onder de Heidenen en de Joden springt door dit woord aanstonds in het oog.

De Zending bedoelt steeds kerstening. Zij wil hen, die nog nooit met het evangelie in aanraking kwamen, daarmee in aanraking brengen.

De Herkerstening bepaalt zich tot hen, die of met hun persoon of in hun voorgelicht tot de christenheid behoorden, maar nu daarmee gebroken hebben.

De naam Herkerstening kan dus niet als Evangelisatie ook voor de gewone bediening des Woords en de Zending gebruikt worden, maar duidt zeer speciaal aan den arbeid onder hen, die onchristelijk zijn geworden.

En is dat niet het karakter van de z.g.n. Evangelisatie?

Zeker, sommigen willen deze alleen beperken tot de gedoopten, maar die in strijd met hun doop zich openbaren in leven en wandel.

Maar de praktijk spreekt over deze voorstelling haar veto uit.

De massa van ongedoopten wordt steeds groter. Stelden vroeger ongodsdienstige ouders uit zeker fatsoen op den doop hunner kinderen nog prijs, thans hebben de meesten hunner met deze gewoonte of bijgeloovigheid afgerekend.

De eenige band aan de kerk, de doop, wordt onder deze groep van menschen zonder eenige aarzeling doorgesneden.

Wij komen straks voor een geslacht van onkerkelijken te staan, dat in zijn overgrootende meerderheid den doop niet heeft ontvangen.

Wat dan?

Zegt men, als men bij het herkersteningswerk ongedoopten ontmoet: zij zijn geen voorwerpen van onzen arbeid?

Moet voor hen dan een aparte Zendingarbeid worden ingesteld, gelijk wel is voorgelagen: de Zending onder de moderne heidenen?

De praktijk verzot zich daartegen.

En terecht.

Want het is één en hetzelfde proces, dat zich in de huidige samenleving voltrekt en dat zich

eerst openbaart in het niet bejoven van den doop en daarna in het niet meer begeeren van den doop voor zijn kinderen en eindelijk in het ongedoopt voortleven.

De ontkerstening begint bij de gedoopten, maar werkt hoe langer hoe verder door.

Tegen deze ontkerstening moet onze actie nu worden gericht. Daarom is zij ook één actie.

Zoover de ontkerstening zich uitbreidt, dient ook de herkerstening zich uit te strekken.

Herkerstening is alzoo de actie, welke negatief bedoelt het ontkersteningproces tegen te gaan en positief de ontkerstenden weer voor Christus te winnen.

Is hiermee het begrip genoegzaam onzijdig, zoo volgt daaruit vanzelf, van wie de Herkerstening moet uitgaan, van de kerk of van verschillende vereenigingen, welke tot dat doel worden opgericht.

De Herkerstening behoort te geschieden door hetzelfde lichaam, dat de kerstening ter hand nam.

Naam en begrip beide eischen dit.

En ligt de Zendingroeping allereerst voor rekening van de kerk als instelling, zoo ook de herkerstening.

Dat sluit natuurlijk niet in, dat vereenigingen zich aan dezen arbeid moeten onttrekken.

Dat behoort ook bij de Zending niet.

De gedachte, welke hier en daar werd uitgesproken, dat de medische Zending niet meer door de kerk moet geschieden, maar beter kan worden overgedragen aan een vereeniging, heeft onze volkomen sympathie.

Doch zoo'n vereeniging arbeidt dan toch altijd in hulpdienst van de kerk.

Tot rijker ontplooiing nog kan het vereenigingsleven komen op het terrein der herkerstening, omdat het arbeidsveld in de onmiddellijke omgeving ligt.

Maar ook hier behoort alles zich te groepeeren om de kerk als instituut.

De geloovigen vormen wel een organisme.

Maar de organisatie ontvangen zij eerst in de kerk als instelling.

De groote organisatie voor het herkersteningswerk is en blijft dan ook institutionele kerk.

Daarbij bieden dan groepen van geloovigen de behulpzame hand.

Ziethier een paar lijnen.

Vele vragen rijzen er nog.

Alle moeilijkheid is hiermee volstrekt nog niet opgelost.

Maar daarop kan in later instantie worden ingegaan.

Het was er ons thans slechts om te doen op een woord de aandacht te vestigen, dat o.i. het begrip met tamelijke precisieheid weergeeft.

Mogelijk wil men er wel eens over nadenken.

Of het niet moeilijk is een naam, die eenmaal burgerrecht verkreeg, door een anderen te vervangen?

Betrekkelijk.

Kuiper opende een artikelenreeks over „De Gemeene Gratie“. En van den ouden term „algemeene genade“ hoorde men althans in den eersten tijd zoo goed als niet meer spreken.

Dr van Andel, thans te Solo, stelde voor „knapenvereeniging“ te veranderen in „knapenvergadering“ en het was een lieve lust te constateeren, hoe spoedig de nieuwe benaming ingang vond.

Als men het er maar over eens wordt, dat „Evangelisatie“ verkeerd is en „Herkerstening“ zich aanbeveelt, dan is de onwennigheid spoedig gesloten.

HEPP.

UIT DE SCHRIFT.

Om te verbinden.

Om te verbinden de gebrokenen van harte.
Jesaja 61:1.

Dat was de heilige roeping van Jesaja, den profeet.

Daartoe had zijn God hem gezonden.

Om te verbinden de gebrokenen van harte.

Hij moest dat doen onder het diepschuldige volk Israël, dat straks zou worden weggevoerd naar de Babylonische gevangenis.

Zwaar zou het moeten boeten voor zijn zonden.

Een langen donkeren lijdensnacht zou het toekomt gaan.

Tevergeefs zouden ze vragen: wachter, wat is er van den nacht?

Tevergeefs zouden ze klagen: hoelang, o God? Het zou zoo droevig zijn.

Ver van huis en haard, van tempel en altaren verwijderd.

Een koperen hemel. Een zwijgend God.

Het hart der oprechten brak er bij. Zoo konden ze niet langer leven. Och, dat Gods hand de deuren der gevangenis opende en de boeien los maakte.

Voor deze gebrokenen van harte had de Heere nu zijn Woord bereid. Tot hun troost. Tot hun oprichting. Als olie en wijn zou dat woord in de wonden vloeien. Heerlijke lufenis zou het brengen. Zalige verkwikking. Zoo werd het gebroken hart verhoorden. Maar ook genezen. Toldat het verzeigeld was tot de vreeze van Gods Naam.

Dan mochten de geachtigden wederkeeren naar dat Jerusalem, waar zij met zoo innig verlangen naar gespacht hadden.

Toch was dit alles nog maar dienst der schaduwen.

Dit profetisch woord vol priesterlijk orbarmen is eerst in Christus ten volle vervuld. Zelf heeft Hij dat verklaard in de synagoge te Kapernaüm.

Daartoe is Hij van den Vader in de wereld gezonden, dat Hij verbinden zou de gebrokenen van hart.

Wat heeft de zonde in ons hart een droeve verwoesting aangericht. Diepe wonden zijn er in geslagen. Het is uiteengescheurd. De macht van den dood werkt er ontbindend in. Hoevele lidtekenen van ouden strijd draagt dat hart. Het zijn geen eeretekenen, maar bewijzen van evenzovele nederlagen. Wij hebben ten bloede toe niet gestreden tegen de zonde, maar zij wel tegen ons. Om ons geweten te overmannen. Om ons te doen wijken van den weg der gerechtigheid.

Hoevele wonden die altijd blijven bloeden. Onrust en angst over bedreven zonde. Vreeze voor het recht Gods. Een knagend geweten. Bitter zelfverwijt. Heete tranen over wat gescheurd en gebroken ligt in onze ziel en daarbij de onheilge kunst om het zorgvuldig te bedekken voor het oog der menschen. Snerpende zielepijn omdat ons arme, ongetrooste hart bloedt uit die duizend wonden en gebroken is, omdat het vrede mist.

En nergens heeling. Nergens een genesmeester.

Wat de wereld als medicament biedt — het zijn pijnstillende, verdoovende, bedwelmende middelen. Zij brengen geen herstel. Zij scheuren nog verder uiteen. En 'ontwaken is als van den opiumschuiver, die na zijn schoone droomen als een uitgemergeld geraamte weer wakker wordt en zich elender voelt dan ooit tevoren.

Hier is Christus, uw Heelmeester. Hier, in dit Woord Gods.

Hij heeft balsem. Olie en wijn der goddelijke genade.

Hij kan verbinden met zachte, koele windselen der barmhertigheid Gods.

Hij geeft lansen uit den beker der vertroosting. Hij neemt het alles uit de apotheek van het Woord Gods.

Maar dan moeten we ons ook tot hem om genezing hebben gewend en ons van Hem laten genezen.

Hij bedekt de wonden niet. Hij moet ze zien. Hij moet goed voelen de breuk. Dat doet pijn, vreeselijke pijn. Maar deze is de eenige weg tot genezing. De windselen, waarmee wij de wonden bedekt hadden, moeten er af. Evenzo de doeken waarmee wij het gebroken hart saamhielden. Wij moeten onze zonden zien. Ze belijden. Diep voelen hare ontzetting. Ze beweenen voor God met innig berouw. En zo toonen aan Christus. Maar dan rijst ook de genezing, voor wie geloovig tot Hem komen. Die trouwe Ontfermer, die volkomen Zaligmaker. Hij troost het hart dat schreeuend tot Hem vlucht.

Hij geeft immers deel aan de beloften Gods. Hij vergeeft de zonde. Hij herstelt de gemeenschap met den Vader. Hij maakt zondaren tot kinderen Gods.

Zoo is er eerst lansen voor het gebroken hart. Daarna genezing.

Zalig de mensch die het ervaren heeft.

Hij heeft gebrokenen van harte.

En Hij verbindt ze in hunne smarte.

Die in hun zonden en ellenden

Tot Hem zich ter genezing wenden.

F. C. M.

KERKELIJK LEVEN.

Pastorale Reformatorische wenschen.

Onze Predikanten hebben reformatorische wenschen.

Nadat ik in m'n vorig artikel bovenstaand had geschreven, verscheen van de hand van Dr. Keizer, m'n mederedacteur der „Geldersche Kerkbode“, de volgende onthoofdezing. (In no. 49).

„Zou er wel eene zaak zijn met betrekking waarvoor er in onze kerken zó dringend Reformatie noodig is als in het beroepingswerk?“

Ik was niet van plan om over dit onderwerp het eerst te schrijven, want ik acht dat niet het meest dringend. Toch heeft collega Keizer hier den vinger gelegd op een wondeplek in ons kerkelijk leven.

Daarom kan het zijn nut hebben er eens iets van te zeggen.

Ik maak mij dan geheel los van de woorden, die Dr. Keizer er op volgen laat.

Uit mijn schrijven over deze dingen trekke niemand eenige andere conclusie, dan dat ik het in het belang der kerken acht om er eens openlijk de aandacht op te vestigen. Laat ik beginnen met het vertellen van een ervaring, die mij terstond tot de zaak zelf brengt.

Enige collega's waren bijeen als classieke commissie.

Voor een samenkomst moesten eenige sprekers, voornamelijk predikanten, worden uitgenoodigd.

Ik noemde den naam van een predikant, die mij gewenscht toescheen. Een der aanwezigen merkte toen op, met een schalkschen lach: geen bezwaar, dan alleen, hij is er één van de acht.

Ik zal eerlijk bekennen, dat ik niet terstond begreep wat de uitdrukking beteekende, maar er ging mij toch al spoedig licht over op.

En ik moest erkennen, dat de opmerking een bestaanden misstand typeerde. Onze lezers zullen, denk ik, de bedoeling der woorden ook wel reeds hebben gevat.

Wie de beroepingen in onze Gereformeerde kerken geregeld volgt, moet wel tot de conclusie komen, dat er eigenlijk maar een klein deel van onze predikanten is, dat voor een beroep in aanmerking kan komen. Althans voor een beroep in een grootere gemeente.

Het is in den laatste tijd bijna regel geweest, dat wanneer een der grootste kerken een vacature kreeg, „één van de acht“ werd beroepen.

Als de eerste bedankte volgde nummer twee. En zoo voorts!

Het is voorgekomen, dat vier groote kerken tegelijk één dezer uitverkorenen beriepen.

En het komt ook voor, dat iemand van hen bedankte, maar heel spoedig daarna in een volgende vacature weer werd beroepen.

Zoo wekt men in de wereld der predikanten den indruk alsof eigenlijk maar enkelen ten volle bekwaam zijn voor een grooten werkring. Dit wordt door hen ook op andere wijze gevoeld.

Er zijn in den laatste tijd verschillende comités gevormd; er worden van predikanten aanbevelingen gevraagd; men noodigt predikanten uit voor lezingen en feestreken; en, men kan er zich dagelijks in de pers van overtuigen, het zijn in hoofdzaak dezelfde.

Ik wil niet als zedemeester optreden. Daarom zal ik de vraag stellen, noch zoeken te beantwoorden, welken invloed dit hebben moet op deze broeders zelf. Hiervan ben ik overtuigd dat een predikant, die in den laatste tijd veel van zich

heeft doen spreken, om zijn eigenaardig verbreken van ons kerkverband, door de kerken op soortgelijke wijze is in de war gebracht. Het zijn sterke beenen die de weelde van veel beroepingen dragen. Maar, ik weid daarover niet uit. Alleen dit wil ik constateren, dat in den kring der predikanten deze dingen worden opgemerkt en dat dit geregeld de voorkeur geven aan een bepaalde groep van predikanten in breeden kring onaangename stemming opwekt.

Het wordt door velen gevoeld als een miskenning, waarover men niet publiek spreekt, en die men gelaten draagt, maar die toch wel degelijk gevoeld wordt en waarover onderling in vertrouwelijk gesprek wordt geklaagd.

Om opgewekt te blijven en zijn arbeid met vreugde te kunnen voortzetten, is naast het besef van hogere roeping, onmisbaar de ervaring, dat ons werk wordt gewaardeerd. Allereerst in de eigen gemeente die men dient, maar ook in de kerken waarmee we in kerkverband leven.

Onthouding van deze waardeering werkt deprimerend.

Men kan deze opmerkingen wel met een gewichtig gebaar naast zich neerleggen en naar de Voorzienigheid Gods ons verwijzen, die ook over de beroepingen gaat. Maar daarmee is men toch niet van ons af.

Wij gelooven hartgrondig in Gods Voorzienig bestel. En ik twijfel er niet aan of deze overtuiging leeft in heel onzen kring.

Als dat niet het geval was, zou men nog wel eens wat anders hooren!

Juist omdat we staan in het geloof aan Gods Voorzienige leiding en we daarvan in ons leven zooveel ervaring hebben, vordagen we van de zijde der menschen allerlei, dat we anders niet zouden dulden. Maar het geloof in Gods Voorzienigheid heft onze verantwoordelijkheid niet op, ook niet die der gemeente. De middelen, die onder Gods Voorzienig bestel tot een bepaalde uitkomst leiden, mogen en moeten worden gekend.

Onze kerken schaden zichzelf door telkens weer voorbij te gaan broekers, die voor een grooter arbeidsveld onmiskenbaar gaven hebben, al monten zij dan wellicht niet uit door groote wel sprekenheid.

Dat is de zonde (ik schrijf dit woord niet bij vergissing) van onze kerken in het beroepingswerk.

Men zoekt redenaars, voordragers, indruk makende verschijningen.

Ook bij voorkeur jongere menschen, met miskenning van de groote betekenis die de ervaring heeft.

De kerken en de kerkeraden houden zich daar van evenmin vrij, beoordeelen voor het beroepingswerk de kandidaten te veel naar de uitwendige zijde van hun optreden.

Het is best mogelijk, ik kan het niet geheel beoordeelen, dat wij niet rijk zijn aan mannen van talent. Misschien heeft onze opleiding hierin schuld. Ik geloof wel dat deze, met name wat de formele zijde der prediking betreft, vollediger zou kunnen zijn. Het is niet goed dat dit deel der vorming voornamelijk is aangewezen op het vereenigingsleven der studenten.

En ik wil ook niet ontkennen, dat het beginsel, dat aan art. 13 van onze kerkenordening ten grondslag ligt, en waardoor een Dienaar des Woords bij zijn emeritering ten laste komt van de kerk die hij het laatz diende, bij de beoordeeling van kandidaten ter beroeping gewicht in de schaal legt en juist daarom noodig herziening behoeft.

De pensioenen moesten eigenlijk komen ten laste van al de kerken, die de betrokkene gediend heeft. Maar dat is toch, naar het ons voorkomt, het voornaamste niet.

Hoofdzak in deze aangelegenheid achten wij, dat de mentaliteit der kerken in onzen tijd, blijkens de beroepingen, in velelei opzicht gelijkt op die van Paulus' tijdgenooten, die smalend oordeelden, dat te tegenwoordigheid van zijn lichaam zwak was en de rede verachtelijk. (2 Cor. 10:10, 2 Cor. 11:6a). Degelijke, weinig gerochmakende arbeid in het Woord, in het huisbezoek, in het bevorderen van de belangen van Gods Koninkrijk, wordt niet voldoende gewaardeerd.

Paulus zou aan een groot deel van onze menschen niet bevallen.

En het opmerkelijke is, dat aan dezen apostel juist uitwendige gaven zijn onthouden, opdat Christus te rijker door hem zou arbeiden.

Wie vrucht voor de eeuwigheid begeert, niet van menschelijke gaven, maar van het Woord Gods, zal zijn invloed doen uitgaan, opdat in dezen smaak der gemeente reformatie kome.

Het is voor de predikanten zelf wel moeilijk om er veel van te zeggen. Ze worden zoo licht verdacht een woord voor zichzelf te spreken.

Ik reken er op, dat om dit artikel dit lot ook mij zal treffen.

Maar voor onze ouderlingen ligt hier een mooie taak.

En ik meende, in het belang onzer kerken en predikanten, er niet over te moeten zwijgen, hoe men dit dan ook beoordeelt.

J. G. K.

Frederik van Eeden.

Moge al de wijze, waarop de overgang van Frederik van Eeden naar de Roomsche Kerk zou plaats hebben, door de pers niet juist zijn bericht, dit schijnt toch de ware kern uit die mededelingen te zijn, dat hij besloten is zich bij die kerk te voegen.

Zulk een overgang van een man van naam behoort niet tot de zeldzaamheden.

In de kringen van kunstenaars komt ze meer voor.

En nu durven we over het hart van Dr. Van Eeden niet te oordeelen, maar het komt ons voor, dat de kunst hierbij sterker invloed geoefend heeft dan de religie.

Wie in de kerk de mystiek-artistieke sfeer zoekt, wordt door Rome meer bevredigd dan door de kerken der Reformatie.

Blijkens zijn significante gepeins in „Het Roode Lampje“ had Dr. Van Eeden kort geleden tegen Rome nog bezwaren.

Maar door voortgezet significante gepeins, door zich over te geven aan de artistieke stemmingen, zijn waarschijnlijk die bezwaren geheel naar den achtergrond geraakt.

Over dit geval zijn in de pers heel wat uiteenlopende beschouwingen te wachten.

Sommigen zullen Rome dit „fortuintje“ benijden. De Roomschen zelf zullen er een propagandistisch wapen uit smeden.

Wij voor ons hechten aan dezen overgang op dit oogenblik nog geringe waarde.

Juist, omdat we hierin meer een uiting van kunstdrang dan van religieuze drang zien.

Hierin worden we versterkt door een verslag in het „Handelsblad“. Dit zegt van zijn lezing over De Lichtstad:

Thans verklaarde hij tot de persoonlijke overtuiging te zijn gekomen, dat de bestaande Roomsche Katholieke Kerk de hoogste, d.i. de geestelijke leiding zal dienen te vormen in het rijk der menschelijke grootheid en verbroedering, door hem gesymboliseerd in zijn „Lichtstad“; van Rome zal de hernieuwing der Menschheid uitgaan en de praktische leiding in het rijk zijner idealen zal zich geheel afhankelijk dienen te voelen van het geestelijk middelpunt: de Roomsche Kerk.

Wat is dit anders dan artistiek idealisme met een communistisch adertje?

Ware hij werkelijk uit religieuze behoeften tot zijn besluit gekomen, dan zouden wij er ons over verheugen evenals het Paulus verblifde, wanneer het evangelie onder een dekfel verkondigd wordt.

Ons is de „bon catholique“, de geloovige Roomsche, liever dan de communistische ongelooovige. Intusschen benieuwt het ons of dit de laatste verandering zal zijn, die Van Eeden doormaakt. Hij is wel het type van den zoekenden mensch.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Economie naar christelijke belijdenis.

V.

De aarde is des Heeren (B).

Gods Woord is een lamp voor den voet en een licht op ons pad, ook in het sociale leven, en op het terrein van de economische vragen, maar we kunnen uit de Heilige Schrift wel eens te veel willen bewijzen, en een beroep doen op Gods openbaring, dat niet in alle deelen gewettigd is. En aan dat euvel maakt m.i. Dr. Nederbragt zich schuldig, wanneer hij de ontroning van het goud als standaardmetaal een ontkenning noemt van de objectieve waarde van het goud, en een loochening van Gods scheppingsdaad. Een Christen, zoo beweert hij, (en ik gaf dit gevoel een vorige maal uitvoerig weer), mag deze ontroning principieel niet aanvaarden, waaruit voortvloeit dat Gods ordinaantiën, gelijk we die uit Zijn Woord kennen, zulks verbieden.

Hierin gaat Dr. Nederbragt veel te ver.

Zulk een bewijsvoering leidt uit de Schrift iets af, wat er niet in te lezen staat, en wat er niet uit geduceerd kan worden, en een dergelijk op de spits drijven van „principiën“ verzwakt den eerbied, dien we jegens de waarachtige beginselen verschuldigd zijn. Ik hoop dit den geachten bewerkster der „Proeve“ duidelijk te maken, wanneer ik eerst met hem van gedachten wissel over het waardebegrip, dat hij aldus onwikkelt: Waarde, zoo zegt hij, is objectief en subjectief. „Objectief is de waarde een gevolg van de scheppingsdaad „Gods, dat geldt zowel de enkelvoudige stoffen „en krachten, die de natuur oplevert, als die „welke de mensch heeft samengesteld, d.w.z. tot „elkaar in zoodanige relatie heeft gebracht, dat „er iets nieuws ontstaat, hetwelk er in dien samen „gestelden vorm te voren niet was, maar in zijn „goede eigenschappen in zijn waarde, volkomen „gebaseerd is op de goede eigenschappen, op de „waarde, die het enkelvoudig aan Gods scheppings „daad ontleent. Alleen de subjectieve waarde